

SRI LANKA

Dagligliv i en landsby i Kandydistriktet

Indsamlet 1984.

Etablering Sibba Einarsdóttir og Ingeborg Ebbesen i 1993.

Seneste opdatering: juni 2019

Hent den nyeste version af denne samlingstekst og en liste over samlingens genstande på unescosamlingerne.dk

Introduktion	2
Generel tekst om Sri Lanka (1993).....	6
Fakta om Sri Lanka	12
Religion og samfund (1993)	13
Sociale grupperinger	30
Kort over Sri Lanka.....	31

Introduktion

Genstandene og baggrundsmaterialet til denne samling er i det væsentlige indsamlet i Kandy-området i årene 1981-84. Jeg var i denne periode bosat i Kandy med min familie, idet min mand, Knud Ebbesen, var ansat som UNESCO-rådgiver for Sri Lanka Broadcasting Corporation (Mahaweli Community Radio).

Forud for dette ophold havde vi i vinteren 1977-78 opholdt os nogle måneder i landsbyen Wellaboda på Sri Lankas vestkyst, lidt nord for Galle, hvor vi indsamlede materiale til radioudsendelser, undervisningsmateriale med mere. Enkelte elementer i det bredere dækkende baggrundsmateriale i samlingen stammer fra dette ophold.

Vores tilværelse i Kandy formede sig i det daglige som vore lokale naboers i et middelklassemiljø i en provinsby. Vores to yngste børn gik i lokal børnehave og skole (sidstnævnte dog med klasser med engelsk som undervisningssprog). Vores hus havde samme faciliteter som naboernes, som f.eks. et køkken med åbent ildsted og med lergryder til Sri Lankansk mad og et "pantry" med flaskegas/el til europæisk madlavning.

Det er altså ikke et forskningsprojekt med et afgrænset område eller etnografisk feltarbejde i traditionel forstand, der ligger til grund for samlingen, men kravet om at fungere, udføre et arbejde i en anden kultur. Det er en spændende udfordring at forsøge at leve sig ind i en fremmed kultur. Man tvinges til at sætte spørgsmålstegn ved ydre ting, arbejdsprocesser, begreber og sammenhænge, som man tidligere ikke forestillede sig kunne være anderledes. Og det er en proces, der aldrig bliver færdig: Man opdager hele tiden nye sammenhænge og nye aspekter. Man vil derfor også hele tiden kunne stille kritiske spørgsmål til materialet, såvel udvalget af genstande, forklaringen til dem og til baggrundsmaterialet.

Jeg har med genstandene søgt at levendegøre "almindelige" menneskers livsvilkår i et samfund, der er dybt traditionsbundet, men samtidig udsat for en stærk indflydelse udefra. Befolkningen er gennemgående meget veluddannet og velorienteret. Udbuddet af aviser og tidsskrifter på sinhalesisk, tamilsk og engelsk er meget stort. Så godt som alle har daglig adgang til radio, og også TV er meget udbredt. Selv i fjernereliggende landsbyer uden el-forsyning vil der næsten altid være en familie eller butik, der har anskaffet et batteridrevet TV. I begge medier er der valgmuligheder mellem statsdrevne og private stationer. TV-stationernes amerikanske B-film og sæbeoperaer (Dollars!) samt reklamer, der henvender sig til et købedygtigt publikum i byerne, står i grel modsætning til de faktiske livsvilkår i landsbyerne.

Også på det materielle område er der sket en enorm udvikling i de senere år. Et materiale som plastik og nylon har vundet indpas i den lokale produktion og afløser

tidligere tiders naturprodukter. Den liberale økonomiske politik gennem de sidste femten år har betydet, at billige industrivarer fra andre tredje verdens lande kan købes på landsbymarkedet, f.eks. kinesiske emaljevarer. Dyre importerede luksusartikler, der kun kan erhverves af de få rige, frister i byernes udstillingsvinduer. Trafikpropper er blevet et stort problem i byerne til trods for at en brugt mellemklassebil let koster fem års løn for en højt ansat embedsmand.

Genstandene i samlingen er overvejende fra Kandy, mens udvælgelsen af, hvad der skulle indsamles og baggrundsmaterialet, er fra en sinhalesisk landsby, Konakanagala, ca. 15 km fra Kandy. De fleste af genstandene bruges af alle befolkningsgrupper. Dog vil f.eks. plastiktallerkener i højere sociale lag være erstattet af porcelæn etc. Der er enkelte ting, specielt i den del af samlingen, der har med religion at gøre, som hører til en bestemt etnisk gruppe.

Hvis genstandene skal bruges f.eks. i forbindelse med en temaugle om tamilske flygtninge, vil jeg foreslå, at man benytter baggrundsmaterialet med en vis omtanke og lader tingene selv fortælle, eller lader implicerede tamiler fortælle om tingene.

Den etniske konflikt

Man kan ikke beskæftige sig seriøst med Sri Lanka i dag uden at tage den etniske konflikt i betragtning. Den hænger uløseligt sammen med det politiske spil, og det er en meget kompliceret affære. De vestlige mediers billede er generelt meget forenklet og er med til at skabe myter, der hverken forklarer hvad eller hvorfor endsige medvirker til en løsning af problemet.

Der er utallige grupperinger i det Sri Lankanske samfund, delt op efter etniske, religiøse, sproglige og kastemæssige kriterier (se Eric Meyers oversigt i materialemappen). Dertil kommer så, at den økonomiske udvikling har skabt nye magthavere og uddybet skellet mellem rig og fattig. Befolkningstilvæksten har gjort kampen om fordelingen af goderne mere barsk siden selvstændigheden, hvor befolkningstallet var på 6,7 millioner mod nu over 17 millioner.

Hvad angår baggrunden for konflikten og den politiske udvikling op til efteråret 1989, vil jeg henvise til min bog "Den Blodige Fred". Det anarki, som var skabt af JVP's terror og truede landets eksistens i efteråret 1989, blev bragt til ophør med tilfangetagelsen og drabene på JVP-lederne i november samme år. "Oprydningen" fortsatte med meget brutale metoder, og Sri Lankas omdømme med hensyn til overholdelse af menneskerettigheder led alvorlig skade. Der er dog på det punkt sket en absolut forbedring (se artikel i DANIDA's tidsskrift "Udvikling", juni 1993). Men man er tilsyneladende ikke nået et skridt nærmere en holdbar løsning på den etniske konflikt.

I den nordlige del af landet kæmper LTTE (Liberation Tigers of Tamil Eelam, "Tigrener") stadig en desperat kamp for en selvstændig tamilsk stat. Enhver opposition mod bevægelsen fra mere moderate tamiler opfattes som forræderi og har ført til mord på folkevalgte politikere, udryddelse af rivaliserende grupper og enkeltpersoner. LTTE har i realiteten overtaget magten og administrationen i Jaffna-området og opkræver høje skatter for at skaffe penge til den videre krigsførelse mod regeringen, og ganske unge mennesker presses til at gå ind i bevægelsen.

Samtidig forsøger den Sri Lankanske regeringshær, der overvejende består af sinhalesere, at knuse "terroristerne" bl.a. ved gentagne bombardementer af den tætbefolkede Jaffna-halvø. Desuden har regeringen inden for de sidste par år indført en effektiv blokade af alt, der kan bruges til Tigrenes krigsførelse. Det har ført til en katastrofal mangel på næsten alt fra brændstof og mad til medicin.

Tusindvis af tamiler er flygtet fra de fortvivlende forhold i Jaffna af frygt for hærens bombardementer og Tigrenes terror og lever i elendige flygtningelejre eller blandt sinhalesere i den sydlige del af landet, hvor de føler sig uvelkomne og utrygge, bange for, at en pogrom (organiseret, voldelig forfølgelse af et religiøst eller etnisk mindretal) - som den i 1983 - kan gentage sig. Det er vanskeligt at bedømme, hvor stor opbakning LTTE reelt har i den tamilske befolkning i dag. Men mange er så usikre og frustrerede over situationen, at de klynger sig til et romantisk idealbillede af Tigrene som frihedshelte og lukker øjnene for de klare fascistiske træk hos LTTE.

Tamilske flygtninge i Danmark er alle mærkede på sjælen af den etniske konflikt. Mange har personligt været udsat for vold fra myndighedernes eller LTTE's side, mange har lidt personlige tab, og mange lever i uvished om deres slægtnings skæbne. Det er derfor meget vanskeligt at diskutere de politiske forhold i Sri Lanka med dem på et neutralt grundlag. Et neutralt grundlag eksisterer så at sige ikke i den situation.

Samlingen består af:

1. Etnografika

Samling af genstande fordelt på kategorierne: Husholdning, religion & ritualer, tekstiler og beklædning, smykker, personlig hygiejne, stimulerende midler, markedet, legetøj m.m. med tekstforklaring til hver enkelt genstand i genstandslisten.

2. Plancher og skriftligt materiale

I samlingens kasse 3 finder I en æske (nr. 6) med bøger, tidsskrifter og andet skriftligt materiale. I samme kasse ligger ni fotoplancher, som I kan sætte op.

3. Lånermappe med:

- **Genstandsliste**

- **Pakkeliste**

- **Samlingstekst (denne tekst) som indeholder:**
 - *En generel tekst om Sri lanka*
 - Kanda Uda Rata, - Kandy kongedømmets historie og betydning.
 - Kandy kongedømmet opfattes som en fortsættelse af de sinhalesisk, buddhistiske kongedømmer fra landets storhedstid. Det statiske liv har betydet en bevarelse af kulturelle værdier. Kandy by, "Maha Nuwara", er fra gammel tid et religiøst og kulturelt center og en moderne provinshovedstad. Tamilsk kultur har gennem hele det sinhalesiske kongedømmes historie i større eller mindre grad haft indflydelse på kulturen i højlandet, hvorimod den europæiske indflydelse er af relativ ny dato.

 - *Fakta om Sri lanka*

 - *En tekst om religion og samfund*
 - (Oversættelse af afsnit af Weeramunda og John Anderson fra "Sri Lanka, Insight Guides", Hongkong 1983.)
 - Det Sri Lankanske samfund beskrives som en etnisk og religiøs mosaik og smeltedigel. De vigtigste befolkningsgrupper beskrives, idet der lægges vægt på religionen og dens betydning for den etniske bevidsthed.

 - *Sociale grupperinger*

 - *Kort over Sri lanka*

- **AV materialer:**
 - **Billedserie med tekster om religion i Sri Lanka: buddhisme, hinduisme, islam og kristendom**
 - **Lyd-CDér**
 - med radioudsendelser som kan bruges sammen med nogle af emnerne i billedserien (djævlendans og de katolske nonners silkeproduktion)
 - **DVD filmen: "Shivas` børn"** om tamilske flygtninge i Danmark

- **Uddybende artikler:**
 - Efter borgerkrigen
 - Skoleværdier

- **Påklædningsvejledning til buddhistisk munkedragt**

Generel tekst om Sri Lanka (1993)

Kanda Uda Rata - Kandy: kongedømmets historie og betydning

Kandy er Sri Lankas tredjestørste by med ca. 125.000 indbyggere. Den er administrativt centrum for Kandy-distriktet og er et vigtigt handelscentrum og trafikknudepunkt. Der er også flere store skoler og uddannelsesinstitutioner i og omkring byen. Byen ligger i Sri Lankas centrale højland i ca. 500 meters højde, hvor landets største flod, Mahaweli Ganga, slår et skarpt knæk og dermed danner en naturlig afgrænsning og beskyttelse af byen. Kandy var hovedstad, politisk og religiøst centrum, i det sidste sinhalesiske kongedømme, som gik til grunde ved briternes erobring i 1815. Byen var på det tidspunkt nærmest en landsby, men altså med vigtige funktioner i forbindelse med kongeresidensen. Kandy har imidlertid også efter kongedømmets fald bevaret sin kulturelle og religiøse betydning, ikke mindst fordi den er hjemsted for buddhisternes største helligdom, tandtemplet med dertilhørende indflydelsesrige munkeklostre. Byens sinhalesiske navn er da også Maha Nuwara, "Den store by".

Navnet Kandy er egentlig en forkortelse og europæisering af det sinhalesiske Kanda Uda Rata, "Riget oppe i bjergene", og er altså en betegnelse for hele Kandykongedømmet. Grænserne for dette rige er noget flydende, og de historiske og politiske forhold usikre. Men i den sinhalesiske befolkning opfattes Kandykongedømmet som en videreførelse af de sinhalesisk-buddhistiske kongedømmer fra landets storhedstid. Landsbysamfundene i det vanskeligt tilgængelige bjergland har gennem århundreder fået lov til at leve deres eget liv, ret upåvirket af de politiske omvæltninger, og her har de traditionelle værdier overlevet helt op til vore dage.

Der har siden sinhalesernes indvandring i landet omkring år 500 f.Kr. eksisteret flere kongedømmer side om side. Det største og mest betydningsfulde var det rige, der opstod omkring Anuradhapura i det nordvestlige Sri Lanka omkring år 300 f.Kr. Det materielle grundlag for dette store kulturrige var sindrige og vidt udbyggede kunstvandningsanlæg, som gjorde det muligt at dyrke ris til at brødføde en millionbefolkning. Dette meget avancerede kunstvandingsystem har kun været muligt under en effektiv og centraliseret administration i form af en stærk kongemagt. Det geografiske område for Anuradhapurariget bliver derfor også på sinhalesisk kaldet Rajarata, "Kongelandet".

Det åndelige grundlag for denne kultur var buddhismen, som via munke, udsendt af den indiske kejser Asoka, kom til Sri Lanka i begyndelsen af Anuradhapuras storhedstid. Ifølge den sinhalesiske krønike Mahavamsa, opfattes Sri Lanka som det udvalgte land, hvor Buddhas rene lære skal bevares. På et meget tidligt tidspunkt kom også et af buddhismens største relikvier, Buddhas tand til Sri Lanka. Den konge,

der havde dette kostelige relikvie i sin varetægt, havde også ret til at regere hele landet. Tandens tempel og kongens palads hørte uløseligt sammen.

Den nordligste del af landet har formodentlig siden den sinhalesiske indvandring været beboet af familier med tæt kontakt tilbage til det hinduistiske Sydindien. Der har været en nær kontakt mellem de 2 befolkningsgrupper - som regel af fredelig art. Bl.a. var det en skik, der varede ved til det sinhalesiske kongedømmes fald, at kongen ægtede tamilske prinsesser fra de sydindiske kongedømmer, muligvis som led i en art fredsaf tale. Men der har også været flere mindre fredelige sammenstød gennem historien, og fra midten af 500-tallet opstod der et stadigt hårdere pres fra Sydindien. I begyndelsen af 1000-tallet kom det til en direkte militærinvasion fra det stærke Choladynasti i Madurai, og 1029 måtte sinhaleserne forlade Anuradhapura.

Cholaerne etablerede sig længere mod sydøst med Polannaruwa som hovedstad, men blev slået af sinhaleserne under ledelse af Vijayabahu i 1073. Han beholdt Polannaruwa som hovedstad, og han og hans efterfølgere etablerede et imponerende kunstvandingsanlæg og opførte en prægtig by.

Invasionerne og indvandringen fra Indien fortsatte imidlertid, og der blev etableret et stærkt tamilsk kongedømme på Jaffnahalvøen. Og allerede i det 13. årh. måtte sinhaleserne opgive Polannaruwa, der snart forfaldt og blev dækket af jungle.

Da de teknisk og politisk højtudviklede samfund i Anuradhapura og Polannaruwa gik til grunde, søgte sinhaleserne længere mod syd, dels langs vestkysten, dels ind i højlandet. Ved kolonitidens begyndelse omkring år 1500 var der foruden det tamilske kongedømme i Jaffna et sinhalesisk rige i den vestlige del af landet med hovedcenter i Kotte (nær det nuværende Colombo) og et i højlandet, Udarata, der dækkede bjergområderne og hele den østlige del af landet.

Arkæologiske vidnesbyrd viser dog, at der allerede i Anuradhapuras storhedstid var sinhalesiske bosættelser i bjerglandets dale. En af krønikens heltekonger, Dutugumunu, kommer således fra Kotmaledalen, lidt syd for Kandy. Men de uvejsomme, skovklædte bjergområder betød først og fremmest tilflugtssted i betrængte tider.

Først med den stærke kongemagts undergang og dermed også vandindingssystemernes forfald, søgte sinhaleserne i større tal ind i bjerglandet. Her bosatte de sig i dalene, hvor overrislingsanlæg til rismarkerne ret enkelt lod sig etablere uden statsinitiativ eller kontrol. Kongemagten var på dette tidspunkt svag, truet af de lokale høvdinge. De skiftende konger opslog deres hovedkvarter i forskellige områder af højlandet og fungerede i øvrigt delvis som vasaller af kongen i Kotte.

Med kolonitidens begyndelse og portugisernes erobring af kystegnene gik både det tamilske kongedømme i nord og det sinhalesiske i kongedømme i Kotte til grunde. Portugiserne forsøgte også at erobre højlandet, men blev i 1592 slået af en af de lokale høvdinge, som besteg tronen i Kandy under navnet Wimala Dharmasuriya. Han giftede sig derpå med portugisernes tronprætendent, Dona Catharina og etablerede sig således politisk. Wimala Dharmasuriya antog straks folkets religion, buddhismen, og bragte Buddhas tand til Kandy for dermed at fastslå sin ret til at regere hele landet. Hans regeringstid var præget af fred og fremgang og blev indledningen til den sidste store epoke i det sinhalesiske kongedømmes historie.

Kongerne var ganske vist suveræne, men var tvunget til at føre en vanskelig alliancepolitik for at holde sig ved magten. De var truet dels af de skiftende koloniherrer, der flere gange forsøgte at erobre højlandet, dels af deres egne rebelske høvdinge. I lange perioder måtte kongerne - med Buddhas tand i deres varetægt - forlade deres hovedsæde i Maha Nuwara og holde hof i mere vanskeligt tilgængelige områder.

Allerede i deres kamp mod portugiserne søgte Kandy-kongerne støtte fra Nayakkar dynastiet i Madurai i det sydlige Indien. Det var også skik at kongerne giftede sig med Nayakkar-prinsesser, dels for at holde en ren kongelig linie, dels for at mindske de lokale høvdinges magt. På et vist tidspunkt (1707), da der ikke var nogen klar tronarving, valgte man efter indisk skik en af dronningens slægtninge til konge. De sidste godt 100 år af Kandy-kongedømmet var kongerne altså af tamilsk oprindelse. En af disse konger var Kirti Sri Rajasinha, som regerede fra 1749-1781. Som konge for sinhaleserne overgik han til buddhismen, og ikke mindst på det religiøse område oplevede landet en blomstringstid under ham. Han lod bl.a. en gruppe munke fra Siam hente, så munkeordenen, der på det tidspunkt var ved at gå i opløsning, kunne reorganiseres. Den såkaldte siamesiske sekt er den dag i dag den mest indflydelsesrige munkeorden. Kongen lod også en mængde templer bygge eller restaurere.

Kongernes tamilske oprindelse og forbindelse til Sydindien har naturligvis i høj grad præget kulturen i Kandyriget. Men det er en indflydelse, der har gjort sig mere eller mindre gældende gennem hele det sinhalesiske kongedømmes historie og har altså ikke betydet nogen brat ændring for de samfundsmæssige forhold. I højlandets landsbyer holdt man fast ved de traditionelle værdier, den traditionelle økonomi og ved buddhismen som religion.

I modsætning hertil indledte lavlandssinhaleserne et på mange måder frugtbart og dynamisk samarbejde med de portugisiske og hollandske erobrere. Specielt under portugiserne lod mange sig døbe, antog portugisiske navne og tilpassede sig i det hele taget den europæiske livsstil.

Også hollænderne, der fordrev portugiserne, satte deres præg på kystegnene. Mange bosatte sig i landet og giftede sig med lokalbefolkningen. Hollændernes komme betød også den spæde begyndelse på plantagedrift. I det hele taget var sidste halvdel af det 18. årh. i kystegnene præget af økonomisk aktivitet og velstand, som de lokale lavlandssinhalesere tog aktivt del i og nød godt af.

Lige før år 1800 kom briterne til Sri Lanka for at "beskytte de hollandske interesser mod franskmændene". Beskyttelsen førte i 1802 til en britisk erobring af de tidligere hollandske områder, både det tidligere Jaffnarige og kystområderne. Da der på samme tid endnu engang opstod strid om arvefølgen til Kandy-kongernes trone, benyttede briterne lejligheden til at forsøge at invadere Kandy i 1803. Forsøget mislykkedes i første omgang. Men konflikten mellem kongen, Sri Wikrama Rajasinha og høvdingene og mellem høvdingene indbyrdes var så dyb, at briterne blot ventede på, at den skulle udvikle sig yderligere. Kongens tyranni havde gjort ham hadet og frygtet både blandt høvdingene og folket, som håbede på hjælp fra briterne til at afsætte kongen.

I 1815 erklærede briterne krig mod kongen, som forsøgte at flygte, men blev taget til fange i en landsby ca. 40 km. øst for Kandy og derefter deporteret til Sydindien. I marts 1815 mødtes en gruppe sinhalesiske høvdinge med briterne i Audienshallen i Kandy og underskrev en traktat, hvor man anerkendte den britiske konge som overhoved over hele øen, mens den gamle styreform i det indre af landet skulle bevares, ligesom folkets skikke, love og religion skulle respekteres.

Men allerede i 1817 brød et oprør ud mod det britiske styre. Efter en lang og brutal kamp blev oprøret slået ned og Kandy-sinhalesernes modstand knust. Og for første gang siden Polannaruwas storhedstid kom hele landet under kontrol af en enkelt magt - med den ydmygende forskel, at det var britiske herskere.

For at konsolidere sin politiske magt anlagde briterne veje, som åbnede det gamle Kandyrige for resten af landet, hvorved også dets kulturelle særpræg formindskedes.

Økonomisk betød det britiske herredømme en kolossal udvikling, ikke mindst af det for det tidligere ret afsondrede bjergland. Åbningen af højlandet gav foretagsomme briter mulighed for at drive kommercielt landbrug. Regnskoven, der dækkede bjergene i det indre af landet, blev fældet for at give plads til plantagedrift. Det var i begyndelsen mest kaffeplantager, men da kaffen blev ramt af en svampesygdom i 1870'erne, gik man over til tedyrkning. Det forholdsvis kølige og fugtige klima i de højereliggende bjerge viste sig at være ideelt for te. Efterhånden kom tebuskene helt til at dominere bjergsiderne. Teeksporten har haft enorm betydning for Sri Lankas økonomi og udgør stadig landets største eksportindtægt.

Men omkostningerne ved den indbringende teindustri, hvor fortjenesten indtil nationaliseringen i 1975 gik til de britisk ejede tekompagnier, har været høj set fra et økologisk og sociokulturelt synspunkt.

De tidligere skovbeklædte bjergsider bremsede skyerne, så det gav regn; og de store skovområder havde en svampeeffekt, der holdt på vandet, så der altid var vand i vandløbene og floderne, hvilket var forudsætningen for risdyrkingen i højlandets dale. Uden skovenes svampeeffekt svulmer vandløbene hurtigt op, når det regner, og forårsager en kraftig jorderosion. Og vandløbene tørrer hurtigt ud, når det holder op med at regne.

Skovområderne var, inden plantagedriften satte ind, ingenmandsland og tjente som jordreserve for de sinhalesiske risbønder, dels ved at give mulighed for at rydde skov på bjergsiderne og anlægge nye rismarker i terrasser og dels ved at give mulighed for svedjebrug til andre afgrøder. Ved anlæggelse af plantagerne blev de traditionelle landsbyers ekspansionsmuligheder stærkt begrænset og med befolkningsekspllosionen i dette århundrede er manglen på jord blevet katastrofal.

Plantagedriften krævede specielt for teens vedkommende en stor, permanent arbejdsstyrke, som måtte hentes udefra, da de lokale risbønder havde nok i at passe deres egen jord og i øvrigt fandt det nedværdigende at tage lønarbejde for andre. Briterne løste problemet ved at hente den nødvendige arbejdskraft i det sydlige Indien, hvor leveforholdene var vanskelige. Det var de jordløse, de fattige, de nederste i det indiske samfund, der begav sig afsted i håb om at finde en eksistensmulighed i Sri Lanka. Mange døde under vejs i den malariabefængte "Wanni", kratjungle mod nord. Når de endelig nåede frem, blev de indlogeret under elendige forhold i "linerooms", baraklignende bygninger på plantagerne. Hele deres tilværelse var i praksis begrænset til plantagerne. Det var her de arbejdede og boede, havde deres templer, skoler etc. Både geografisk, økonomisk og socialt var de to befolkningsgrupper, de sinhalesiske risbønder og plantagearbejderne, fuldstændig adskilt.

Ved anlæggelse af plantagerne skød nye markedsbyer frem i højlandet, hvor handelen og den koloniale administration blev domineret af muslimske handlende og lavlandssinhalesere, der havde taget ved lære af den vestlige foretagsomhed i kystegnene.

Dette var også tilfældet for Kandy by, hvor indvandrede lavlandssinhalesere med deres sociale og geografiske bevægelighed og deres tilpasningsevne kom til at udgøre det bærende økonomiske lag. I 1953 var 35% af befolkningen i Kandy by lavlandssinhalesere, mens højlandssinhaleserne udgjorde 29% mod 72% i Kandy's omegn. Morerne var den tredjestørste gruppe med 13% mens Sri Lanka tamilerne udgjorde 10% af byens befolkning.

Også religiøst adskilte Kandy by sig fra landdistrikterne, idet kun 59% var buddhister mod 80% i omegnen. Muslimerne udgjorde 16% og hinduerne 11%. 13% bekendte sig til kristendommen i byen, mens det kun var 2% i oplandet. En demografisk undersøgelse lavet på grundlag af folketællingen i 1971 viser, at 92% af Kandy sinhalserne boede på landet, mens landbefolkningen for hele landet var 69%.

Kulturlandskabet i Kandyhøjlandet har gennemgået store forandringer inden for de sidste 150 år, men livet i landsbyerne former sig på mange måder, som det har gjort gennem århundreder. Grundlaget for den traditionelle landsby er risjorden. Lige så mange dale, hvor det er muligt at sikre og kontrollere vandforsyningen, lige så mange landsbyer vil der være. Rismarkerne, den våde jord ("Deniya"), er omkranset af haver ("Watte"), hvor husene ligger, halvt skjult mellem forskellige nyttetræer og buske, som sikrer ejerne en vis grad af selvforsyning. Alle opdyrkelige arealer er udnyttet og på grund af manglen på jord, er der ikke i landsbyen eksistensgrundlag for den øgede befolkning. Mange søger til byen for at få uddannelse og arbejde og dermed er den tidligere isolation brudt. Tilknytningen til landsbyen og landsbyfællesskabet er imidlertid meget stærk, og de traditionelle værdier lever videre under nye former.

Fakta om Sri Lanka

(opdateret 2012 – sammenlignet med 1993, hvor samlingen blev etableret)

Størrelse: 65.610 Km

Klima: Tropisk

Gennemsnitstemperatur: 16 - 35 Celsius

Årlig nedbør: 2500 - 5000 mm

Indbyggertal: 21,5 millioner (i 1993 17,4 millioner)

Indbyggere pr. km²: 328

Årlig befolkningstilvækst: 0,9% (i 1993 1,1%)

Andel af befolkning i landdistrikter: 78,5%

Læsekyndighed: 91% (i 1993 mænd 91%, kvinder 83%)

Gennemsnitslevealder: 76 (i 1993 71 år)

Spædbørnsdødelighed: 9,47 af 1000 (i 1993 21 af 1000)

Etnisk sammensætning

Sinhalesere: 74,0 %

Sri Lanka tamiler: 12,6 %

Indiske tamiler: 6,0 %

Sri Lanka morer: 7,0 %

Andre: 0,4 %

Religion

Buddhister: 69,3 %

Hinduer: 15,5 %

Muslimere: 7,6 %

Kristne: 7,5 %

Andre: 0,1 %

BNP pr. indbygger: 5600 US\$ (i 1993 420 US\$)

Regeringsstruktur

Den udøvende magt består af præsidenten, som vælges direkte af folket ved periodiske præsidentvalg, og af et kabinet af ministre, som ledes af premierministeren, der udpeges af præsidenten.

Den lovgivende magt er hos Parlamentet, som består af 225 repræsentanter, der vælges direkte af folket ved periodiske valg.

Domstolene fungerer uafhængigt af den udøvende og den dømmende magt og ledes af en højesteretspræsident, som er udnævnt af præsidenten.

Religion og samfund (1993)

Ved helligstedet Kataragama i det sydøstlige Sri Lanka og på toppen af Adams Peak i det utilgængelige højland samles tusindvis af pilgrimme for at tilbede deres guder. De er sinhalesere, tamiler, morer og burghere; buddhister, hinduer, muslimer og kristne.

Racemæssige og religiøse forskelle spiller ingen - eller kun en beskeden rolle - for pilgrimmene. De betyder kun nuancer i karakteren af den enkeltes tilbedelse.

Denne dramatiske sammenblanding af landets forskellige grupper, som i deres gudsyndelse samles på et fælles geografisk område, er et eksempel på Sri Lankas etniske blanding. Racemæssigt er det en smeltedigel; kulturelt en mosaik. Hver gruppe holder fast ved en unik sammensætning af tro, skikke, riter og ritualer, som regulerer den enkeltes liv og sociale adfærd. Når en person ufortrødent identificerer sig selv som medlem af en bestemt gruppe, er det først og fremmest en selvbevidst bestemmelse af et kulturelt tilhørsforhold, ikke et krav på racemæssig overlegenhed.

Der er ingen tvivl om, at betegnelsen på forskellige etniske grupper angiver en vis grad af racemæssig entydighed. Tamiler er f.eks. af dravidisk oprindelse, mens morer har arabiske forfædre. Visse fysiologiske træk kan måske understøtte påstande om racemæssige forskelle. Men den altovervejende kendsgerning er og bliver, at der gennem landets tusindårige historie har været så høj grad af indbyrdes ægteskabelig blanding mellem befolkningsgrupperne, og dermed af fysiske karaktertræk, at det næppe er muligt at skelne et medlem af den ene etniske gruppe fra den anden alene ud fra udseendet.

Sri Lanka er ikke det eneste land, som har en sådan mangfoldighed af socialt og kulturelt forskellige racemæssige grupper. Hvad der måske er specielt for Sri Lankas vedkommende er, at en så stor kulturel mangfoldighed findes indenfor et så lille geografisk område.

I en tropisk regnskov konkurrerer og trives et utal af forskellige planter og dyr i separate økologiske nicher. På samme måde lever de mange sociale og kulturelle grupper i Sri Lanka i en sameksistens inden for et fælles socio-politisk område. Kulturelle træk og vaner bestemmer hver enkelt gruppes niche. Men på samme tid gør andre fælles træk de forskellige etniske grupper i stand til at blande sig med hinanden.

Spændinger og konflikter må forekomme, når forskellige etniske grupper konkurrerer om overlevelse og dominans på et så begrænset geografisk territorium. Steder som Kataragama med dets hellige "teater" giver mulighed for en udligning af nogle af

disse spændinger. Den religiøst motiverede "kavadi"-dans og vandring over hellig ild kan standse en ulmende konflikt.

Karakteren af den nedarvede identitet og bevidsthed i Sri Lanka er uhyre kompleks. Det religiøse og rituelle formsprog er langt mere frugtbart end politiske og konstitutionelle mekanismer, når det drejer sig om at fremme etnisk harmoni. For etnicitet er ikke blot et ideologisk fænomen i Sri Lanka; det er dybt emotionelt.

Sinhalesere og buddhisme

Hvis legenden taler sandt, nedstammer det sinhalesiske folk fra en løve (*sinha*) hvis blod (*le*) stadig løber i deres årer. Den sinhalesiske krønike fra 600-tallet, Mahawamsaen fastsætter begyndelsen til landets historie til det tidspunkt, da den nordindiske prins Vijaya ankom til øen i det 6. århundrede før vor tidsregning. Han var ifølge krøniken efterkommer af en prinsesse, der havde parret sig med en løve.

Mahavamsaen fortæller, at Vijayas mænd blev lokket i fangenskab af en troldkvinde, der hed Kumeni. Hun var medlem af yaksa-stammen. Men helten Vijaya var beskyttet af en hellig tråd og kunne ikke forføres af troldkvinden, selv da Kumeni viste sig for ham som en mørk prinsesse med langt, bølgende sort hår. Vijaya greb Kumenis hårløkker og truede med at skære dem af, hvis hun ikke lod hans fortryllede mænd sætte fri.

Troldkvinden indvilligede og tilbød desuden at hjælpe Vijaya med at nedkæmpe sine egne yaksa-slægtninge på betingelse af, at han gjorde hende til dronning. Sammen fik det umage par derefter magt over landet. Men efter få år blev Vijaya træt af sin yaksa-dronning og forviste hende til skoven, hvor hun blev stenet til døde af sine overlevende stammefæller.

Den historiske forskning bekræfter, at de oprindelige indo-ariske indvandrere kom fra det nordlige Indien til Sri Lanka, hvor de giftede sig med de oprindelige beboere, yaksa' er og naga' er, og indførte deres sprog prakrit, som gennem adskillige århundreder udvikledes til sinhalesisk.

Efter at have forrådt Kuveni, hentede Vijaya en ny dronning fra Madura og begyndte dermed en tradition for at importere royale hustruer fra Indien. På samme måde som kunst, arkitektur, kastesystemet og den buddhistiske religion er hentet fra det store naboland.

Buddhismens ankomst

Buddhismen har stadig en grundlæggende indflydelse på livsholdningen hos langt den overvejende del af den sinhalesiske befolkning. Den sinhalesiske race udgør 74% af Sri Lankas befolkning eller ca. 121/2 million mennesker. 69% af befolkningen eller næsten 12 millioner mennesker bekender sig til buddhismen. Undtagen i den nordlige og nordøstlige provins, der udgør den mindst frugtbare sjettedel af landet, er sinhaleserne og buddhisterne dominerende. Skønt betegnelserne ikke nødvendigvis er synonyme, idet en del sinhalesere er konverteret til kristendommen, så har den buddhistiske etik og traditionelle livsstil fået en varig indflydelse.

Det, at Vijaya's landgang i Sri Lanka ifølge krøniken faldt sammen med Buddha's død, har givet Sri Lanka en særlig betydningsfuld og historisk rolle som beskytter af den buddhidiske tro. Det fortælles, at mens Buddha levede, besøgte han Sri Lanka ved mindst 3 lejligheder for at opsøge helligdommene i Mahiyangana, Nagadipa og Kelaniya. Det fortælles også, at han efterlod sit fodaftryk på toppen af Sri Pada (Adam's Peak). Men det var først 236 år efter, at Vijaya gik i land, i år 250 f.Kr., at buddhismen blev forankret i sinhalesisk kultur.

Det var mens Devanampiyatissa var konge i Anuradhapura, at den store indiske kejser Asoka, der var buddhismens forkæmper, sendte sin søn Mahinda til Sri Lanka for at omvende øen og dens hersker til den nye religion. Det fortælles, at Devanampiyatissa var på jagt ved de forrevne klipper ved Mihintale, 15 km øst for Anuradhapura, da han fik øje på en majestætisk sambhur, der græssede i tykningen. Kongen fulgte efter dyret op på en bjergtop, hvor han i stedet for en hjort mødte en Thera (en munk eller en vismand), som kaldte ham ved navn. Mahinda introducerede sig selv til kongen med en gåde:

"Hvad er navnet på dette træ, oh konge?"

"Dette træ hedder en mango."

"Er der andre mangotræer udover dette?"

"Der er mange mangotræer."

"Og er der andre træer udover dette mangotræ og de andre mangotræer?"

"Der er mange træer, herre, men det er træer, som ikke er mangotræer."

"Og er der, udover de andre mangotræer og de træer, som ikke er mangotræer, andre træer? "

"Der er dette mangotræ, herre."

"Du har en skarpsindig hjerne, oh konge."

Da Mahinda således var stillet tilfreds, prædikede han den buddhistiske lære for kong Devanampiyatissa. Han ledsagede kongen tilbage til Anuradhapura og blev i Sri Lanka i 48 år. I løbet af den tid blev den buddhistiske religion indpodet i sinhalesisk tankegang.

"Buddha" er en titel, der betyder "den oplyste". Den historiske buddha, Siddharta Gautama, levede idet 5. og 6. århundrede f.Kr. i et område, der i dag er det nordlige Indien og det sydlige Nepal. Som ung prins i en alder af 29 år forlod han livet i paladset for at finde den menneskelige lidelses ophør. Efter 5 år som omvandrende asket begyndte han at meditere under et ficus-træ nær Benares. Det var her, han opdagede den ældgamle "Middelvej", som forkaster nydelsens og lidelsens yderligheder, og blev "den oplyste".

Buddhas lære

Gautama prædikede en lære, der byggede på "De fire ædle sandheder" og "Den ottedelte vej". Vi lider på grund af vores tilknytning til mennesker og ting i en verden, hvor intet er permanent. Vi kan befri os selv fra begæret og gøre det af med lidelsen ved at leve livet opmærksomt med visdom (rette synspunkter, ret hensigt), moral (ret tale, ret opførsel og hæderligt arbejde) og åndelig disciplin (ret bestræbelse, opmærksomhed og meditation).

Buddha benægtede eksistensen af sjælen, idet han påviste, at ens inderste væsen altid ændrer sig. Vi er fanget i en fælde, en endeløs, illusorisk cyklus, samsara, eller genfødsel, af vor karma, den kæde af årsag og virkning, der svarer til vore gode og onde handlinger. Vejen ud er trofast fastholden af dharma, den buddhistiske lære. På denne måde kan man gøre en ende på virkningerne af karma og dermed slippe ud af samsara og opnå nibbana. Nibbana er i sit inderste væsen udslettelse af "selvet", ophør af begæret. Det er hverken himmerige eller tilintetgørelse. Det er en tilstand, en kvalitet i tilværelsen her og nu.

I de århundreder, der fulgte efter Buddhas liv, opstod der mange diskussioner om hans lære, og det førte til forskellige retninger i filosofien. Vigtigst var bruddet mellem Theravada skolen, som i dag dominerer i Sri Lanka og Sydøstasien, og Mahayana skolen, som spredte sig mod nord og øst fra Indien.

Theravada er en mere ortodoks form for buddhisme, der holder strengt fast ved de originale pali-skrifter. Der er ikke nogen almægtig gud i Theravada buddhismen; i modsætning til Mahayana troen, kan Buddha ikke påkaldes for at gribe hjælpende ind i ens liv. Det er op til den enkelte at arbejde for sin egen frelse. Og det er ved at tjene andre mennesker, at den enkelte kan forbedre sin egen status.

Det hellige bo-træ og tanden

To vigtige begivenheder i Sri Lankas historie har haft og har stadig stor betydning for buddhismen og det religiøse liv i landet.

Den første fandt sted, mens Mahinda boede i Anuradhapura. Vismandens fader, kejser Asoka, tog et skud af det hellige bo-træ, hvorunder Buddha nåede frem til sin erkendelse, for at sende det til de nyligt konverterede buddhister i Sri Lanka som et symbol på den oplyste. Kejser Asoka plantede stiklingen i en gylden beholder og overgav den til sin datter, Mahindas søster, nonnen Sanghamitta, for at hun kunne transportere den til Sri Lanka.

I Anuradhapura blev den modtaget af folket med stor højtidelighed. Kongen selv sørgede for, at træet blev plantet ud i hans have, hvor det gror endnu den dag i dag. Bo-træet i Anuradhapura er et af de mest hellige steder og pilgrimsmål for millioner af buddhister. Det originale bo-træ i Indien eksisterer ikke længere, så dette skud betragtes blandt buddhister som det helligste af hellige træer.

Omkring 500 år senere, tidligt idet 4. århundrede f.Kr. kom en anden stor skat til Sri Lanka. Det var Buddhas venstre hjørnetand. Dette relikvie var så agtet og æret, at der i de efterfølgende århundreder blev udkæmpet krige for at besidde det. Sammen med en hellig tiggerskål, som har tilhørt Buddha, er tandrelikviet kommet til at symbolisere selve den sinhalesiske nations styrke og uafhængighed. Fra de tidligste tider til i dag har tanden ligget gemt i gyldne skrin i hovedstadens tandtempel, Dalada Maligawa. I dag er den i Kandy. En efterligning af tanden bæres i procession rundt i byen hvert år i august ved den store Esela Perahera.

Da Buddha gik ind i parinibbana, blev hans fysiske rester fordelt mellem troende buddhister i hele Sydasiens. Tandens havde været i de indiske Kaiinga kongers varetægt i flere århundreder. Da kong Guhasiva's trone blev truet af et ikke-buddhistisk dynasti, betroede han tandrelikviet til sin datter Hemamala med besked om, at hun og hendes mand Dantakumara skulle bringe det i sikkerhed i Sri Lanka, hvis han blev slået under oprøret.

Da Guhasiva's værste anelser gik i opfyldelse, skjulte Hemamala tandrelikviet i sit hår og flygtede sammen med Dantakumara til Sri Lanka forklædt som pilgrimme. I Sri Lanka var kong Sirimeghavanna på tronen, og han modtog relikviet med stor ærbødighed og husede det til at begynde med indenfor i sit palads, indtil han fik bygget et passende nyt tempel.

Buddhismens historie i Sri Lanka er lang og indviklet med mange højdepunkter og nedture. I klippetemplet Aluvihare nær Matale (nord for Kandy) blev de hellige skrifter, Tipitaka, første gang nedskrevet på ola (palmeblade) for ca. 2000 år siden. I det 5. århundrede kom den store munk Buddhaghosa Thera til Sri Lanka fra Indien og samlede de mange Pali kommentarer og dermed etableredes Sri Lanka som Theravada buddhismens hjemsted.

Mahayana buddhismen dominerede i perioder. Dens bodhisattva kult, som førte til dyrkelse af kommende buddhaer som guddomme, var især fremtrædende i den

periode, hvor landet blev styret fra Polonnaruwa. Theravada buddhismen fik igen overhånd, men blev atter forfulgt under det portugisiske kolonierredømme. Senere under Kandy kongerne og det britiske kolonierredømme, og med lidt støtte fra munkeordenen i Siam, kom Theravada buddhismen igen til magten og blev den stærkeste religion i landet, omend med let kristne indslag som f.eks. dannelsen af den ikke-sekteriske Young Men's Buddhist Association.

Betydningen af kaste

Forbindelsen mellem det gamle Sri Lanka og Indien bragte mere end buddhismen til øen. Den bragte også det traditionelle kastesystem. Trods buddhismens afstandtagen fra kastebegrebet, for ikke at nævne de senere virkninger af europæiseringen og moderniseringen, så indtager det sinhalesiske kastesystem stadig en vigtig plads idet moderne samfund.

Der er 14 forskellige kaster i det sinhalesiske samfund. De kan have indflydelse på den enkeltes rituelle status, på ægteskabsvalg og til en vis grad på erhvervsmæssige muligheder. For at komplicere tingene yderligere, opdeler sinhaleserne sig selv i højlandssinhalesere (Kandy-sinhalesere) og lavlandssinhalesere. Det er en arv fra de århundreder, hvor portugiserne og hollænderne kontrollerede kystområderne, mens Kandy-kongerne stædigt klyngede sig til bjergene.

Ironisk nok er kasteopdelingen tydeligst for den udenforstående, der hvor man mindst skulle forvente at finde den; nemlig i den buddhistiske Sangha, munkeordenen.

Der er tre nikayaer, eller sekter, i moderne buddhisme i Sri Lanka. De adskiller sig ikke i selve læren, men lægger vægt på kasteforskellene i rituelle enkeltheder og ved den måde, de bærer deres safranfarvede munkekappe.

Siam Nikaya, der sædvanligvis betragtes som højkaste sekten, opstod i midten af det 18. århundrede, da Kandy kongerne blev nødt til at sende bud efter munke fra Ayuthaya i Siam for at kunne ordinere nye munke til den sinhalesiske sangha. Den nye orden blev organiseret i to afdelinger, Asgiriya og Malwatta, som begge har deres moderklostre i Kandy i dag. Et kongeligt dekret begrænsede ordinationen af munke til medlemmer af de to højeste sinhalesiske kaster.

Som modtræk til denne diskriminerende holdning blev Amarapura Nikaya oprettet i 1803 af en lavkaste sinhaleser, som blev ordineret i den burmesiske hovedstad Amarapura og så vendte tilbage til sit fødeland Sri Lanka. Her kan mennesker af alle kaster få adgang. Hovedsædet ligger i Balpitiya, ikke langt fra Galle.

Ramanya Nikaya blev grundlagt i 1835 af en munk som opfattede de to andre sekter for materialistiske. Hovedkvarteret er i Ratmalana syd for Colombo. Lægmedlemmer

af denne sekt anerkender ikke munkene fra de to andre nikaya' er. Og skønt det er en lille sekt, har den stor indflydelse.

Man kan se forskel på den måde de forskellige nikayaer klæder sig på. Siam-munkene dækker kun den ene skulder med deres kappe og bærer paraply. Amarapura sektens medlemmer bærer også paraply, men deres kappe dækker begge skuldre. Ramanya munkene dækker begge deres skuldre, men benytter den traditionelle palmeblads-parasol i stedet for paraply.

Overholdelse af Poya dage

Buddha selv kan strengt taget ikke tilbedes i Theravada buddhismen. Han betragtes som det oplyste menneske; ikke som en guddom. Men hvert pansala (tempel) har visse ting, der tilbedes, for at minde den fromme buddhist om dharmaen (den buddhistiske lære).

Det er dagobaen, som gemmer et relikvie af Buddha eller noget han personlig har brugt; bo-træet, hvor mange templer i dag har stiklinger fra bo-træet i Anuradhapura (Maha Bodhi); statuer af Buddha selv, sædvanligvis i sten, metal eller træ, som er anbragt i et vihara eller "billedhus".

Den almindelige sri-lankanske buddhist besøger templet fire gange om måneden på poya dage, som svarer til månens faser. Fuldmånedagen, der er national helligdag, er den vigtigste. En kurv med blomster ofres ved både dagobaen, bo-træet og buddhastatuen; små olielamper tændes (for at repræsentere visdom og oplysning) og der brændes røgelse (for at symbolisere renhed).

Tilbedelsen er helt personlig. Under ledelse af en bhikku aflægger buddhisten eventuelt løfte om overholdelse af de fem moralbud (ikke dræbe, ikke stjæle, ikke lyve, afholde sig fra sekuel mislighed og ikke drikke alkohol), som enhver from buddhist forventes at følge. På poya dage forventes lægbuddhisten yderligere at overholde yderligere otte bud, som bl.a. kræver faste efter kl. 12. Endnu to bud gælder for alle munke: ikke bære nogen form for smykker og ikke røre penge, hverken sedler eller mønter.

Poya dags ceremonier udføres ved alle templer fra daggry til det bliver mørkt. Ceremonierne omfatter dharma-prædikener, meditation, puja'er (ofringer), overholdelse af de forskellige bud og pirit-sang. Specielt at lytte til prædikener om forskellige aspekter af den buddhistiske lære anses for en af de mest fortjenstfulde gerninger, som en buddhist kan engagere sig i.

Indlægge sig fortjeneste

At indlægge sig fortjeneste eller optjene gode gerninger (punya karma) anses for hjørnestenen i lægbuddhismen. Ved at følge læren og budene, ved at stræbe efter medfølelse, ligevægt og visdom og ved at øve gode gerninger, kan man sikre sig en mere gunstig genfødsel på den åndelige stige, der fører til nibbana.

Dana, at give almisse, er den mest synlige fortjenstfulde gerning. Jo større gaver man giver til medlemmerne af sangha' en og jo renere og mere intens tanken med hvilken de gives er, jo større er den fortjeneste, man indlægger sig. Bhikkuerne (munkene) tjener traditionelt til livets ophold ved at gå fra dør til dør og tigge om deres morgenmåltid, så en husstand har jævnligt mulighed for at indlægge sig fortjeneste derigennem. Dana tilbydes også ved at invitere en gruppe munke til et måltid i hjemmet. Det gøres ofte i forbindelse med en vigtig familie ceremoni som f.eks. årsdagen for et ældre familiemedlems død.

Foruden dana er sila (høj moral) og bhavana (meditation) højt rangeret på listen over fortjenstfulde gerninger. Størst betydning har måske det at forkynde eller lytte til dharma. At overføre eller dele fortjeneste, udføre religiøse forpligtelser (som f.eks. pilgrimsfærd og tilbedelse) og vise respekt for ældre anses alle for fortjenstfulde handlinger.

Devaer og devalaer

Men mønstret for tilbedelse i den ortodokse Sri Lankanske buddhisme er blevet kraftigt influeret af animistisk kult, indisk hinduisme og mahayana sekter. Dette er måske tydeligst i tilstedeværelsen af gudebilleder som et supplement til buddhistiske genstande for tilbedelse.

Buddhismen har altid været en meget rummelig tro. Buddha selv forbød aldrig tilbedelse af guder. Han sagde blot, at de ikke gav nogen befrielse fra menneskelig lidelse. I perioder med personlige kriser er det ikke usædvanligt for et menneske at søge hjælp fra over naturlige guddomme. Gennem århundreder voksede et pantheon af guder og mahayana bodhisattvaer ind i det buddhistiske univers i Sri Lanka. I dag bønfaller sinhalesere såvel som andre sri lankanere ikke-buddhistiske guddomme om hjælp i vanskelige situationer som tørke, oversvømmelse, familiekriser - selv før vigtige eksaminer i skolen.

Ved næsten ethvert vihare (tempel) er der på tempelområdet et devala (alter), der er beregnet til en eller flere af disse guder. Præster kaldet kapuralaer udfører riter ved disse helligsteder og fremfører bønner for de tilbedende. De bedst kendte devalaer er

dem i Kataragama og i Kandy. De mest kendte guder er Visnu, Kataragama, Pattini og Natha.

Natha er en mahayana guddom. Ifølge traditionen er han den kommende buddha Maitreya. Som en bodhisattva er det hans funktion at besigtige verden med stor medfølelse og hjælpe dem, som kvalificerer sig til at opnå nibbana indtil hans tur som Buddha indtræder om ca. 2.500 år fra nu af.

Visnu, hindu "opretholderen", betragtes som beskytter af den buddhistiske religion i Sri Lanka. Kataragama, blandt hinduer kendt som krigsguden Skanda, er populær på grund af den store magt, han anses for at have. Pattini er æret som gudinde for kyskhed og sundhed.

Der er også skytsguder, animistiske guder (som f.eks. Sakra, gudernes konge), regionale guddomme (deriblandt Samam, hvis tilholdssted er på toppen af Sri Pada, Adam's Peak). Og der er magisk-religiøse kultskikke, som næsten alle sinhalesere tilslutter sig i større eller mindre grad. Det er en undtagelse at finde en sinhaleser, som ikke konsulterer en astrolog, før han tager en vigtig beslutning. Hvis et horoskop afslører et særligt vanskeligt element, gives der et løfte for at forsone de relevante guddomme. Nogle sinhalesere går så vidt, at de får udført en bali (offer-ritual) for at forsone planetarguderne og således afværge ondt.

Troen på eksistensen af dæmoner har skabt en række ceremonier kendt som "djævedans" for at kontrollere disse ondsindede ånder. Og det at bære amuletter og trylleformularer anses for væsentligt for at beskytte sig mod sort magi, som man måske er underlagt uden at vide det.

Tamiler og hinduisme

Tamiler udgør omkring 19% eller lidt mere end 3 millioner af Sri Lankas befolkning. 2/3 af disse er Sri Lanka tamiler, hvis rødder på øen går næsten 2000 år tilbage. Den resterende tredjedel, eller ca. 6% af befolkningen, er indiske tamiler, som er kommet fra det sydindiske moderland indenfor de sidste godt 100 år.

Opdelingen i disse to grupper er vigtig. Den betegner ikke kun en forskel i længden af bosættelsen, men der er naturligt nok også socio-kulturelle forskelle.

Mens det tamilske sprog, hindureligionen og specielle skikke og traditioner er fremherskende blandt begge grupper, så roser Sri Lanka tamilerne sig af at være efterkommere efter de sydindiske erobrere fra Pandya, Chola og Pallava kongedømmerne idet 2. og 3. århundrede.

I modsætning hertil kom de indiske tamiler til Sri Lanka som lejet arbejdskraft for at slide og slæbe på teplantagerne under det britiske raj idet 19. og første del af det 20. århundrede. Størstedelen af dem bor stadig på teplantagerne i højlandet. De kommer fra de fattige regioner og lavere kaster i Sydindien og anses derfor for at være kulturelt og politisk underlegne i forhold til deres for længst etablerede fæller. Også i deres religiøse aktiviteter er der forskelle. Den form for hinduisme, der praktiseres af de indiske tamiler er generelt mere inderlig og ekstatisk og omfatter vandring på gløder og andre smertefulde bodsøvelser.

Jaffna tamiler

Jaffna, den travle hovedby i den nordlige provins, har altid været hovedcentret for tamilsk kultur i Sri Lanka. På to forskellige tidspunkter i fjern fortid har tamilske kongedømmer rådet over betydelige områder i Sri Lanka. Men hver gang har stærke sinhalesiske konger trængt dem tilbage til de landområder i nord og øst, som deres efterkommere stadig optager. I dag gør et betydeligt antal af mere militante tamiler krav på en uafhængig tamilsk stat, Tamil Eelam.

Hvis denne nye politiske enhed skulle blive en realitet, ville den råde over en af de mindst frugtbare regioner på hele øen, nemlig den nordlige provins og den nordlige østkyst. Rødbrun jord og tornet krat går over i tørre, sandede, flade ødemarker, når man rejser mod nord gennem Vavuniya mod Jaffna. Grupper af høje palmyrahpalmer er næsten det eneste, der bryder ensformigheden.

Men det er denne ørken, der har skabt Sri Lanka tamilernes karakter. Gennem århundreder har de opbygget de værdier og holdninger, der er nødvendige for at overleve i et så fjendtligt miljø. Jaffnabondens flid og Jaffnakøbmandens sparsommelighed og kløgt er legendariske i Sri Lanka.

Bonden er ideligt i gang med at vande sin mark med grøntsager, chilier eller tobak, før solen kommer så højt op på himmelen, at den begynder at svide. Han trækker vand op fra dybe brønde, som han egenhændigt har gravet i jorden. Hans børn hjælper ham og får dagens første lektion i livets barskhed og nødvendigheden af at mildne den med hårdt arbejde.

Skolen er nummer to på listen over de daglige opgaver, og tamilske børn bliver til stadighed bombarderet med budskabet om, at en god uddannelse er væsentlig for deres fremtid. Denne holdning hos forældrene har skabt en intelligentsia, hvis antal opvejer deres mindretalsstatus. På juridiske, medicinske, akademiske og administrative områder er tamiler næsten lige så vel repræsenteret som sinhalesere.

Sri Lanka tamilernes politiske enhed skjuler ikke de mange indbyrdes sociale uligheder, af hvilke mange bygger på en hierarkisk opfattelse. F.eks anser Jaffna

tamilerne sig for overlegne med hensyn til fødsel og kultur i forhold til andre regioner som Mannar, Vavuniya og Batticaloa. Jaffna tamilerne hævder, at de har bevaret deres racemæssige renhed, som tamilerne i yderdistrikterne har mistet ved at gifte sig med andre. Det gælder specielt i Batticaloa, hvor tamilsk-muslimske ægteskaber er almindelige.

Især blandt Jaffna tamilerne er der store kaste opdelinger. De strengt vegetariske brahminer, arvtagerne af præsternes viden, anses for de reneste og højeste. Derefter kommer vellala eller bondekasten, så håndværkere som guldsmede, smede og tømrere. Enhver af disse har ret til at gå ind i hindutempler for at tilbede guderne. Men de lavere kaster, deriblandt fiskere, toddytappere, barberere og trommeslagere kan ikke sidde på samme niveau eller spise ved samme bord som højkaste tamiler.

Kasteforskellen er yderligere gjort komplicerede ved religiøse præferencer. Ca. 20% af alle tamiler i Sri Lanka har tilsluttet sig kristendommen, især den romersk-katolske kirke. Men ligesom sinholesisk kristne er influeret af buddhistisk etik, er tamilske kristne påvirket af deres hindu arv.

Hinduisme

Hinduerne anser i almindelighed Vedaerne for at være kilden til al religiøs visdom. Vedaerne er en samling af mere end 1000 hymner, der er skrevet ned omkring 1700 før vor tidsregning af de første ariske indvandrere i Nordindien. Gennem disse hymner beskrives en polyteistisk religion, som blev kendt som brahmanismen. Alle mennesker er knyttet til en skabergud kaldet Brahma. Det fortælles, at præstekasten kom fra hans mund, krigerkasten fra hans arme, håndværkerkasten og handlende fra hans lår, mens trællene og lavkaste masserne kom fra hans fødder.

Brahmanismen udviklede sig til moderne hinduisme ved, at folk på subkontinentet efterhånden begyndte at føle, at eksistens og realitet var emner, der var for omfattende til at blive indesluttet i en enkelt tro. Hindureligionen i dag består derfor af forskellige metafysiske systemer og synspunkter, hvoraf nogle er modstridende. Den enkelte vælger den tro eller praksis, der passer ham og hans specielle holdning.

Hinduismen har ingen formel tro og heller ikke nogen formelorganisation. Brahminpræster fungerer som åndelige vejledere for højkastefamilier. Men det er vigtigere, at den enkelte retter sig efter sin familie og sociale gruppe. Lydighed overfor gudernes love og forsoning gennem ritualer er en del af hver hindus daglige rutine. Hver enkelt tager del i det guddommelige på sin personlige måde. For de fleste almindelige mennesker indebærer det ofte gentagelse af en række handlinger. Men det er en del af en religiøsitet, der gennemtrænger alt.

Flertallet af Sri Lanka tamiler er shaiviter. Det vil sige, at de betragter guden Shiva som den højeste. Shiva er "ødelæggeren" i den klassiske hindu treenighed, mens Brahma er "skaberen" og Vishnu er "opretholderen". Men de, der tilbeder Shiva, gør det ikke, fordi de elsker ødelæggelse. De erkender, at alt før eller siden må ophøre, og at der ud fra det vil komme en ny begyndelse. Shiva har til hensigt at nedbryde alt, deriblandt uvidenhed. Hans tilhængere anerkender manglen på evighed i livet.

"Shiva er lykke og godhed" forklarer Pandit Markandu Swamikul, en brahmin præst i Jaffna, "med andre ord, han er en helhed. Alt er et, alt er Shiva. Han er mindre end lille og større end stor".

Tilbedelsesformer

Den mest iøjnefaldende form for hindu tilbedelse er tikka, det "guddommelige øje". En blanding af sandeltræ pasta, eller hellig aske, anbringes på ens pande, over og midt mellem øjnene, som et symbol på helligt nærvær til støtte for ens søgen efter gud.

Puja, rituelle offergaver, gives til Shiva og andre guder i gudeforsamlingen i forskellige udformninger. Hinduer tror, at al eksistens er sammensat af fem elementer: Jord, vand, ild, vind og akasha, æter. Offergaver skal symbolisere hvert af disse elementer. "Jord" puja kan være sandeltræ pasta, hellig aske, røgelse (i form af røgelsepinde), kokosnødder eller frugt, især som en frugtblanding kendt som panchama, der indeholder fem slags frugt. "Vand" puja kan være brøndvand, parfumeret vand, kokosnøddevand eller mælk. "Ild" ofre kan have mange former; at tænde olielamper er det mest almindelige. Røg, især fra røgelse, repræsenterer "vind", og det samme gør vifter og dyrehår.

Under morgen og aften pujaerne i hindutemplerne bliver alle disse fire typer ofre frembåret til akkompagnement af trommeslagning, blæsen i horn, ringen med klokker og afsyngelse af Vedaer - alt sammen hellige lyde, der symboliserer akasha.

Mælk er en af de mest almindelige former for puja. Dem der besøger templet, vil ofte blive tilbudt den varme mælk, som gudestatuen er blevet salvet med. Det betragtes som særligt lykkebringende, som en slags medicin.

Når en puja afholdes i private hjem, gøres det for familien eller for en selv. Når den udføres i et tempel, er det "for verdens skyld". Den får en særlig betydning på pilgrimsmål som Kataragama.

Templer og guddomme

Devala (helligsted) eller kovil (et mindre tempel uden en bestemt tilknyttet guddom) er organiseret således, at det ligner det menneskelige legeme. Den mest iøjnefaldende del af templet, den trindelte gopuram (portal) med sine udskårne og kulørte figurer ved indgangen til templet, er symbolet på fødderne. Templets hovedfigur er anbragt i garbhagrha eller "hovedet", mens ofringerne foretages i sthavana mandapam, der opfattes som maven.

Hele forsamlingen af guder tilbedes her. Centralt blandt dem er Shivas hustru, Parvati (Uma) og hans to sønner, Skanda (Murigan) og Ganesha. Hinduer bønfaller Parvati om frugtbarhed og overflod; Skanda (hovedguden ved Kataragama helligdommen) for den umådelige styrke og barmhjertighed han frembyder med sine 6 ansigter og 12 arme, Ganesha, guden med elefanthovedet, for succes i intellektuel stræben. Det er Ganeshas ansvar at afgøre succes eller fiasko, at fjerne vanskeligheder eller skabe dem, om nødvendigt.

Pattini er den meget populære gudinde for sundhed og kyskhed. I legenden er hun idealet af en hustru - trofast, tålmodig og overbærende. En anden gudinde, Kali, søges formildet af dem, der søger succes i farlige eller risikofyldte foretagender. I landdistrikter i den tørre zone er guden Aiyanar af særlig betydning som den, der vogter landbrug og behersker skove, søer og marker.

Vishnu forbliver naturligvis en betydelig guddom, og der er en anseelig gruppe vaishnaviter i Sri Lanka. Det er Vishnus pligt at sikre opretholdelsen af livet og af verden.

Vishnu kaldes også Upulvan, og han kendes på sin blå lotus-farvede hud. Ifølge traditionen anses han for at have besøgt jorden i ti forskellige reinkarnationer - blandt andet som prins Rama, helten i det klassiske Ramayana epos; som Gautama Buddha, der siges at have tilintetgjort dæmonerne, og som den altid populære Krishna, den centrale skikkelse i Bhagavad-Gita skriftet.

I Bhagavad-Gita viser Krishna sig som vognstyrer for krigeren Arjuna, som kæmper mod en hær, der består af hans venner og slægtninge. Arjuna tøver med at slå til, indtil han bliver overbevist af Krishna om, at han må være tro mod sin egen rolle i livet. Han går frem til kamp og tilintetgør den velkendte opposition.

Forestillingen om en "ny begyndelse", der udtrykkes i læren om reinkarnation, er det, der gør hindu kastesystemet stærkt. Hinduer tror, at de må acceptere og handle i overensstemmelse med deres plads i livet, uanset hvad den måtte være. Deres fødested er en belønning eller straf for handlinger, karma, samlet sammen i et tidligere liv. Deres opførelse i dette liv vil være med til at bestemme deres næste liv.

Livscyklus ceremonier

Europæiseringen har haft en afgørende indflydelse på Sri Lanka tamilernes liv. Optagelse af skikke, klædedragt, smag, holdninger, for ikke at tale om det engelske sprog, har medført store ændringer i verdensopfattelsen hos især tamiler i byerne.

Tamilerne i landdistrikterne holder sig derimod i almindelighed strengt til traditionen. Når en tamilsk pige f.eks. får sin første menstruation, holdes hun afsondret fra andre i mindst 16 dage i en særlig hytte lavet af friske afskårne kokosblade. Når hun kommer ud af isolationen skal hun straks gennemgå et rituel bad, udført først af en vaskekone, så af en nærtstående gift kvindelig slægtning. Derefter kommer hun på en streng diæt, der består af rå æg, sesamolie og pittu -et dampkogt morgenmåltid lavet af hirse eller rismel. (Sinhaleserne har en lignende ceremoni; de giver pigens en urtesuppe at spise, mens hun holdes afsondret).

Tamilske ægteskaber indgås i et hindutempel. Højdepunktet af ceremonien er når thalien bindes om halsen. Thalien er en guldhalskæde med en medaljon, hvor der er indgraveret en konkylie, en trefork og en ring -symbol på hindu treenigheden. Ægteskab er en begivenhed med langtrækkende betydning, for ved ceremonien bliver bruden den symbolske gudinde for husholdningen, og brudgommen bliver hendes gud.

Ideelt set er husholdningen den tamilske hustrus ubestridelige domæne. Hun står op før sin mand om morgenen, og ved den tid han vågner, har hun allerede gjort sit morgentoilette, tændt op på ildstedet, tilbudt familiens guder og lavet morgenmad. Hun spiser ikke, før end hendes mand har fået serveret den bedste mad. Husmoderen er den sidste, der spiser og den sidste, der lægger sig til hvile. Men denne tradition er ved at ændre sig som følge af urbanisering, modernisering og europæisering.

Tamilernes begravelser varierer alt efter om den døde er en mand eller en kvinde, gift eller ugift. Hvis en gift kvinde dør før sin mand, anses hun for heldig og menes at være draget til "et godt sted" i det efterfølgende liv. "Hun er gået bort med bryllupshalskæde på", siges det. En kvinde, der dør efter sin mand, anses derimod for at være meget uheldig. På en vis måde har hun mistet sin "gud", kilden til alt det, der gav hendes liv mening. Ved sin mands begravelse klæder enken sig som brud for så at lade familiens barber klippe hendes bryllupsguldkæde over. Derefter forbyder traditionen hende at bære guldsmykker eller sari' er i stærke farver. Fra da af må hun bære hvidt og undgå offentlige begivenheder. I det moderne Sri Lanka praktiseres dette dog sjældent.

Muslimerne

Muslimerne udgør omkring 7% af Sri Lankas befolkning, eller lidt over 1 million mennesker. De nedstammer hovedsagelig fra arabiske handelsmænd, som menes at have slået sig ned i Sri Lanka helt tilbage idet 8. århundrede. De findes over hele landet, specielt langs sydvest- og østkysten og i byområder.

Det sociale landskab i en sinhalesisk by ville ikke være fuldkomment uden dets samfund af muslimske familier, som holder til i en enkelt gade eller bydel. De udgør et sammenhold med en intens følelse af gruppebevidsthed, symboliseret af moskeen med dens iøjnefaldende minareter.

Skønt de racemæssigt er beslægtet med sinhaleser og tamiler alene i kraft af den kendsgerning, at de oprindelige arabiske handelsmænd ikke havde kvinder med sig og blev nødt til at "låne" hustruer fra den indfødte befolkning, så danner muslimerne ikke desto mindre en selvstændig etnisk gruppe. Den kulturelle afstand skyldes hovedsagelig den yderligtgående ortodoksi i deres monoteistiske religiøse tradition.

Af alle de større trossamfund, der lever og trives på kloden, er islam den, der har holdt sig tættest til sine grundlæggeres ideologi. Profeten Muhammed, en araber fra det 7. århundrede, siges at have været det instrument, gennem hvilket Allah (gud) åbenbarede sine endelige sandheder. Disse blev nedskrevet på det arabiske sprog som Koranen.

Islam er yderst konservativ af natur og forbyder udtrykkelig enhver form for afgudsdyrkelse eller magi, sådan som det accepteres af buddhister og hinduer og selv af katolikker i Sri Lanka. Koranens moralske bud og muezzinens hypnotiske stemme kalder tilhængerne til bøn fem gange om dagen. Mænd og kvinder holdes strengt adskilt under bøn; enhver form for kontakt mellem kønnene anses for at være for distraherende til, at man kan koncentrere sig fuldstændig om sin tilbedelse og bøn.

Faktisk er de Sri Lankanske muslimers kultur på mange måder mere beslægtet med den kultur, deres religiøse brødre i Mellemøsten og Nordafrika har, end deres naboer i Sri Lanka. Deres fester og deres sociale liv er i almindelighed bestemt og reguleret af islamisk lov og kultur. Festligholdelsen af profetens fødselsdag, den månedlange Ramadan (under hvilken husets medlemmer skal faste, så længe solen er på himmelen) og helligholdelsen af Hajj, der erindrer om Muhammeds flugt fra Medina til Mekka - dage som fastlægges efter den islamiske kalender på 354 dage - bringer Sri Lanka muslimerne i en form for broderskab med andre islamiske nationer.

Der er andre faktorer som fremhæver islams ortodokse livssyn. Der er tabuet mod at spise svin. En omskærelsesrite er tvungen for de muslimske drenge ved puberteten. Men først og fremmest er der det universelle muslimske ønske om at foretage en hajj,

en pilgrimstur til den hellige by Mekka mindst en gang i livet. Den, som foretager rejsen, er for livstid hædret med titlen hajjar foran deres navn.

Sri Lankas muslimer opdeles almindeligvis i to grupper. De, der nedstammer fra arabiske handelsfolk, kaldes normalt morer. Der er også en betydelig gruppe malayer. For begge grupper er arabisk det sprog, der benyttes ved religionsundervisningen og ved bøn. Men morerne taler tamilsk, når det gælder verdslige anliggender, derunder også almindelig undervisning. Malayerne, som især er dominerende i Hambantota området (hvor de siges at være landet i tusindvis i små både) bruger stadig deres modersmål.

Muslimsk mad er i almindelighed temmelig sød sammenlignet med standarden i sinhalesisk og tamilsk ris og karry. Men desuden er måden de spiser på radikalt forskellig, især ved rituelle eller ceremonielle lejligheder. Mænd spiser adskilt fra kvinder og sidder i grupper på tre eller flere, hvor de deler en enkelt stor tallerken.

Det er helt klart manden, der skaffer til huse i den muslimske husholdning. Kvinderne holder sig normalt til hjemmet. Når de går ud på offentlige steder, draperer de deres sari over hovedet og den underste del af ansigtet.

Kulturelle broer og sociale og økonomiske bånd støber den muslimske kultur ind i Sri Lankas etniske mosaik. F.eks. er den tamilske bryllupsskik med thaiier eller den hellige halskæde blevet adopteret af Sri Lanka's muslimer. Dertil kommer, at flertallet af muslimer er engageret i handel og forretningsliv - aktiviteter der tvinger dem til at gå ind i en vekselvirkning med folk fra andre grupper.

Burghere

Burgherne udgør en lille, men tydelig fraktion af Sri Lankas befolkning. Strengt taget er de efterkommere efter de hollandske kolonister, der besatte landet mellem 1658 og 1796. Men betegnelsen "burgher", hollandsk for "bybo", bruges løseligt, når der er tale om sinhalesere, der nedstammer fra hvilken som helst europæisk kolonist, også portugisiske og britiske.

Burgherne selv anerkender forskelle i social status, afhængig af den relative renhed i deres biologiske afstamning - en opfattelse, der deles af resten af Sri Lankas befolkning. Kriterier for "rangfølge", der tilsyneladende er afledt af den sinhalesiske kasteideologi, bestemmes af forskelle i hudfarve, fysisk statur og livsstil.

Burghere, hvis fysiske fremtræden og kulturelle præferencer - mad, klædedragt, tale, uddannelse, bolig og fritid - er tættest til europæere betegnes som "overklasse". Burghere af lavere klasse har paradoksalt nok mere fælles med den almindelige sinhaleser eller tamil end deres modstykker i overklassen.

Idet store og hele har burgherne som gruppe flere karakteristiske træk fælles med hinanden end med andre etniske grupper. De findes typisk i eller nær byerne, går europæisk klædt og bekender sig til den kristne tro (overklasse burghere er for det meste presbyterianere). Ægteskab indgås som regel indenfor burghergruppen, men ægteskab med sinholesere eller tamiler er ikke ualmindeligt. Den primære sociale enhed er kernefamilien.

Et karakteristisk træk, der ofte tillægges burghere af medlemmer af andre etniske grupper, er tendensen til at nyde "et godt liv" uden tanke på dagen i morgen. Denne opfattelse af burghere som en sand livsnyder kan ikke være hele sandheden. Den er ikke retfærdig overfor de sindige og flittige burghere, som har udmærket sig indenfor uddannelse, domstolene og etaterne i Sri Lanka. I dag er mange burghere aktive indenfor rejsebranchen.

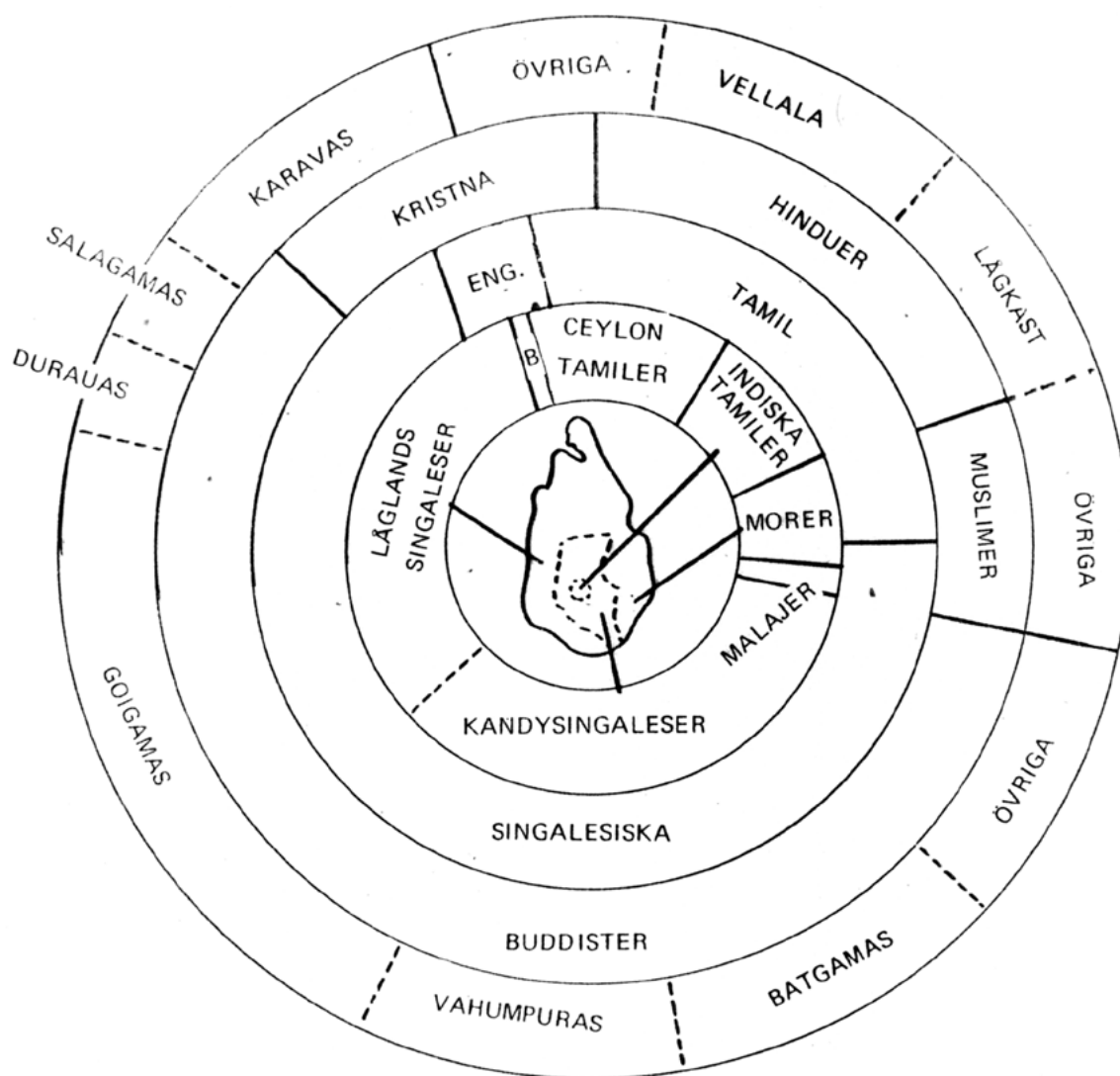
Til trods for åbenbare forskelligheder i fysisk fremtræden og kulturelle vaner har burgherne traditionelt levet i fredelig sameksistens med resten af øens befolkning. Ikke desto mindre blev mange burghere intetanende fanget i den bølge af sinholesisk nationalisme, som udviklede sig i 1950'erne. Sproget indenfor uddannelse og administration skiftede fra engelsk til de lokale sprog, og dette betød en alvorlig trussel mod burgher samfundet. Så længe engelsk var det almindeligt benyttede fællessprog, havde burgherne såvel som andre ikke-sinholesisk talende grupper, været velintegreret med resten af nationen. Den af-europæisering der fulgte efter, efterlod i alt væsentligt burgherne uden hjemland.

Det logiske resultat var en masseudvandring af burghere til den vestlige verden. De burghere der blev tilbage i Sri Lanka, har gradvis tilpasset sig den lokale kultur og betingelser. Det er ikke ualmindeligt i dag at støde på et burgherbarn, der bliver uddannet på sinholesisk, eller en burgherkvinde klædt i sari.

Sociale grupperinger

Ringene (med begyndelse i centrum):

1. Etniske grupper
2. Sprog
3. Religion
4. Kaste

Eng. = engelsk: de som har antaget en engelsk livsstil.

B. = burghere: efterkommere af hollændere, portugisere og englændere (taler engelsk)

Kilde: Eric Meyer, Sri Lanka. Paris PUF, 1977.

Reproduceret i MARGA Quarterly Journal, special issue Vol. 5 No. 3 1978.

Kort over Sri Lanka

